

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักการจัดการศึกษา
2. แนวคิดในการจัดการเรียนรู้
3. การพัฒนาสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา
 - 3.1 ความหมายของสภาพแวดล้อม
 - 3.2 ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม
 - 3.3 ประเภทของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
4. การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา
 - 4.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ
 - 4.2 สภาพแวดล้อมทางวิชาการ
 - 4.3 สภาพแวดล้อมทางบริหารจัดการ
5. รายงานการประเมินตนเองของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักการจัดการศึกษา

ได้มีนักวิชาการ และนักบริหารการศึกษาได้กล่าวถึง หลักการจัดการศึกษาไว้หลายท่านดังต่อไปนี้

ปัญญา แก้วกีฎ (2544 : 3) ได้กล่าวถึง ในสถานการณ์ที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ระบบการจัดการศึกษาของไทยจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้และการปฏิรูประบบบริหาร พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาขึ้นใหม่ เพื่อนำไปสู่ “ความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม” ทั้งนี้ให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ได้มีข้อกำหนดให้กระจายอำนาจการบริหาร และการตัดสินใจไปให้หน่วยงานระดับปฏิบัติ อันได้แก่ โรงเรียน และเขตพื้นที่การศึกษาให้มากที่สุด โดยราชการบริหารส่วนกลางทำหน้าที่เพียงกำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดสรร งบประมาณ การกำหนดและประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเป็นประการสำคัญ ส่วนการบริหารงานวิชาการ การบริหารงาน งบประมาณและการเงิน การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป จะมีการกระจายอำนาจไปให้โรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษารับผิดชอบดำเนินการเองเป็นสำคัญ โดยรูปแบบของการบริหารและการจัดการศึกษาดำเนินการตามข้อกำหนดดังกล่าวนี้ จัดเป็นรูปแบบใหม่ของการบริหารจัดการที่เรียกว่า การบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบของการใช้โรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาเป็นฐานซึ่งเป็นการกระจายอำนาจการดำเนินการแบบเบ็ดเสร็จ หรือแบบบูรณาการ

พนม พงษ์ไพบูลย์ (2544 : 61) ได้กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษา มี 3 ประการ คือ เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ภายใต้นโยบายที่เชื่อว่าเป็นการพัฒนาคนพัฒนาประชาชนทุกคนของประเทศให้มีคุณภาพ คนทุกคนต้องศึกษาตลอดชีวิตเพราะการศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิต เรียนรู้ด้วยตนเองเรียนรู้ไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่แรกเกิดจนตาย การให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกคนหรือสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนและสังคมร่วมจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างทั่วถึงทุกคนด้วยรูปแบบที่หลากหลายการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย

โดยเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตัวเองได้เต็มศักยภาพ และมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน

ดิเรก พรธิมา (2544 : 7-8) กล่าวว่า หลักการจัดการศึกษาเป็นการกระจายอำนาจแบบเบ็ดเสร็จ จะทำให้เกิดผลดีต่อหน่วยงานปฏิบัติดังนี้

1. มีอิสระเสรี (Freedom) ในการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา เลือกรนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการแก้ปัญหา ปรับปรุงผลการดำเนินการเพื่อให้การแก้ปัญหา มีแรงใจและมีความสุขจากความสำเร็จในการทำงาน

2. มีความยืดหยุ่น (Flexibility) ในการทำงานก็จะเกิดขึ้น ผู้ปฏิบัติงานจะเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่ถูกคุมขังทางปัญญา

3. มีความหลากหลาย (Creative) ให้ผู้ปฏิบัตินำไปสู่การปฏิบัติทำให้เกิดนวัตกรรม (Innovation) และนำนวัตกรรมเหล่านั้นไปใช้แก้ปัญหาจนบังเกิด ผลคตินวัตกรรมก็จะพัฒนาไปเป็นเทคโนโลยี (Technology) ซึ่งนำไปใช้ในการพัฒนาให้มีคุณภาพ

เกษม วัฒนชัย (2545 : 7-9) ได้กล่าวถึง ความเข้มแข็งและความมั่นคงของประเทศมาจากการพัฒนาศักยภาพคนในชาติการที่จะพัฒนาคนต้องอาศัยระบบการศึกษาที่ครอบคลุม เข้มแข็ง มีคุณภาพและโดยประชาชนมีส่วนร่วมการศึกษาจึงเป็นเรื่องของการพัฒนาคนเป็นการสร้างทุนมนุษย์ อันเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคนที่ได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสมจะเป็นกำลังแรงงานที่มีคุณภาพของประเทศทั้งนี้การศึกษาดังกล่าวต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ การจัดการศึกษาในอนาคตจึงจำเป็นต้องใช้รูปแบบการบริหาร โดยกลุ่มสถานศึกษา และชุมชน ให้ชุมชนหรือองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการ เพื่อให้ การศึกษาของเด็กและเยาวชนในชุมชนสอดคล้องกับวิถีชีวิตและช่วยพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชนให้ดีขึ้น

สุเทพ ทองประดิษฐ์ (2546 : 189-190) ได้กล่าวถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง ให้การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสมดุลเพื่อให้สังคมไทยมีลักษณะที่พึงประสงค์ และมีคุณภาพใน 3 ประการ คือ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน โดยมีจุดเน้นคือคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 นั้น เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การศึกษามีบทบาทและสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะในโลกยุคใหม่ที่ทรัพยากรที่สำคัญที่สุดคือ ทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้

สรุปได้ว่า หลักการจัดการศึกษาในปัจจุบัน ที่มีการกระจายอำนาจ การบริหารมากขึ้น ในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับ บริบทและกฎหมายการศึกษาของไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะรูปแบบการบริหารใช้โรงเรียนเป็น ฐานที่มีชุมชนเป็นหลัก ทำให้เกิดจุดเริ่มในการเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่ชุมชน ร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมทำเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติให้บรรลุเป้าหมายส่งผลต่อความเจริญของงามของบุคคล และสังคม

2. แนวคิดในการจัดการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2543 : 208) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญเกิดขึ้นจากพื้นฐานความเชื่อที่ว่า การจัดการศึกษามีเป้าหมายสำคัญที่สุด คือ การจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตนเองสูงสุด ตามกำลังหรือ ศักยภาพของแต่ละคน แต่เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านความต้องการ ความสนใจ ความถนัด และยังมีทักษะพื้นฐานอันเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะใช้ในการเรียนรู้ อันได้แก่ ความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน ความสามารถทางสมอง ระดับสติปัญญา และการแสดงผลของการเรียนรู้ออกมาในลักษณะที่ต่างกัน จึงควรมีการจัดการที่เหมาะสมใน ลักษณะที่แตกต่างกัน ตามเหตุปัจจัยของผู้เรียนแต่ละคน และผู้ที่มีบทบาทสำคัญในกลไกของ การจัดการนี้คือ ครู แต่จากข้อมูลอันเป็นปัญหาวิกฤตทางการศึกษา และวิกฤตของผู้เรียนที่ผ่าน มาแสดงให้เห็นว่า ครูยังแสดงบทบาทและทำหน้าที่ของตนเองไม่เหมาะสม จึงต้องทบทวน ทำความเข้าใจ ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตทางการศึกษาและวิกฤตของผู้เรียน ต่อไป

การทบทวนบทบาทของครู ควรเริ่มจากการทบทวนและปรับแต่งความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของการเรียน โดยต้องถือว่า แก่นแท้ของการเรียนคือการเรียนรู้ ของผู้เรียน ต้องเปลี่ยนจากการยัดวิชาเป็นตัวตั้ง มาเป็นยึดมนุษย์หรือผู้เรียนเป็นตัวตั้ง หรือที่ เรียกว่า ผู้เรียนเป็นสำคัญครูต้องคำนึงถึงหลักความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ ถ้าจะ เปรียบการทำงานของครูกับแพทย์คงไม่ต่างกันมากนัก แพทย์มีหน้าที่บำบัดรักษาอาการป่วยไข้ ของผู้ป่วย ด้วยการวิเคราะห์ วินิจฉัยอาการของผู้ป่วยแต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน แล้วจัดการ บำบัดด้วยการใช้ยาหรือการปฏิบัติอื่น ๆ ที่แตกต่างกัน วิธีการรักษาแบบหนึ่งแบบใดคงจะใช้ บำบัดรักษา

ผู้ป่วยทุกคนเหมือน ๆ กัน ไม่ได้ นอกจากจะมีอาการป่วยแบบเดียวกัน ในทำนองเดียวกัน ครูก็จำเป็นต้องทำความเข้าใจและศึกษาให้รู้ข้อมูล อันเป็นความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน และหาวิธีสอนที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่ เพื่อพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนนั้นให้บรรลุถึงศักยภาพสูงสุดที่มีอยู่ และจากข้อมูลที่เป็นวิกฤตทางการศึกษา และวิกฤตของผู้เรียน อีกประการหนึ่ง คือ การจัดการศึกษาที่ไม่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาปฏิบัติในชีวิตจริง ทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ครูจึงต้องหันมาทบทวนบทบาทและหน้าที่ที่จะต้องแก้ไข โดยต้องตระหนักว่า คุณค่าของการเรียนรู้คือการได้นำสิ่งที่เรียนรู้นั้น ไปปฏิบัติให้เกิดผลด้วย ดังนั้นหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงมีสาระที่สำคัญ 2 ประการคือ การจัดการ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน และการส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้นำเองสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติ ในการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาตนเองไปสู่ศักยภาพสูงสุดที่แต่ละคนจะมีและเป็นได้

แนวคิดจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งกล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ที่ยอมรับว่าบุคคลหรือผู้เรียนมีความแตกต่างกัน และทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ความเชื่อพื้นฐานอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. เชื่อว่าทุกคนมีความแตกต่างกัน
2. เชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้
3. เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ ทุกเวลา

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้จึงเป็นการจัดการบรรยากาศ จัดกิจกรรม จัดสื่อ จัดสถานการณ์ ฯลฯ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ ครูจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรู้จักผู้เรียนครอบคลุมอย่างรอบด้าน และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปเป็นพื้นฐานการออกแบบหรือวางแผนการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับผู้เรียน สำหรับในการจัดกิจกรรมหรือออกแบบการเรียนรู้ อาจทำได้หลายวิธีการและหลายเทคนิค แต่มีข้อควรคำนึงว่า ในการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง แต่ละเรื่อง ได้เปิดโอกาสให้กับผู้เรียนในเรื่องต่อไปนี้หรือไม่

1. เปิดโอกาสให้นักเรียนเป็นผู้เลือกหรือตัดสินใจในเนื้อหาสาระที่สนใจ เป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนหรือไม่
2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ โดยได้คิด ได้รวบรวมความรู้และลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเองหรือไม่ ซึ่งได้นำเสนอแนวคิดในการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมและสามารถนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติได้ ดังนี้

2.1 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางด้านร่างกาย (Physical Participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อช่วยให้ประสาทการเรียนรู้ของผู้เรียนตื่นตัว พร้อมทั้งจะรับข้อมูลและการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น การรับรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ ถ้าผู้เรียนอยู่ในสภาพที่ไม่พร้อม แม้จะมีการให้ความรู้ที่ดี ๆ ผู้เรียนก็ไม่สามารถรับได้ ดังจะเห็นได้ว่า ถ้าปล่อยให้ผู้เรียนนั่งนาน ๆ ในไม่ช้า ผู้เรียนก็จะหลับหรือคิดเรื่องอื่น ๆ แต่ถ้าให้มีการเคลื่อนไหวทางกายบ้างก็จะทำให้ประสาทการเรียนรู้ของผู้เรียนตื่นตัวและพร้อมที่จะรับและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดี ดังนั้น กิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียน จึงควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสมกับวัยและระดับความสนใจของผู้เรียน

2.2 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา (Intellectual Participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเคลื่อนไหวทางสติปัญญา ต้องเป็นกิจกรรมที่ทำทลายความคิดของผู้เรียน สามารถกระตุ้นสมองของผู้เรียนให้เกิดการเคลื่อนไหวต้องเป็นเรื่องที่ไม่ยากหรือง่ายเกินไปทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกที่จะคิด

2.3 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม (Social Participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว เนื่องจากมนุษย์จำเป็นต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะ มนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านสังคม

2.4 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางอารมณ์ (Emotional Participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้เกิดความหมาย ต่อตนเองโดยกิจกรรมดังกล่าวควรเกี่ยวข้องกับผู้ใช้เรียน โดยตรง โดยปกติการมีส่วนร่วมทางอารมณ์นี้มักเกิดขึ้นพร้อมกับการกระทำอื่น ๆ อยู่แล้ว เช่น กิจกรรมทางกาย สติปัญญา และสังคม ทุกครั้งที่ครูให้ผู้เรียนเคลื่อนที่ เปลี่ยนอิริยาบถ เปลี่ยนกิจกรรม ผู้เรียนจะเกิดอารมณ์ ความรู้สึกตามมาด้วยเสมอ อาจเป็นความพอใจ ไม่พอใจ หรือเฉย ๆ

จากแนวคิดที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นที่มาของการนำเสนอชื่อ “CIPPA” ซึ่งระบอบองค์ประกอบสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือ

C มาจากคำว่า Construct หมายถึง การสร้างความรู้ตามแนวคิดของทฤษฎีการสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism) โดยครูสร้างกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเองเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา

I มาจากคำว่า Interaction หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือ สิ่งแวดล้อมรอบตัวกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กับบุคคลและแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม

P มาจากคำว่า Physical Participation หมายถึง การให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ เคลื่อนไหวร่างกายโดยการทำกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ เป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ทางกาย

P มาจากคำว่า Process Learning หมายถึง การเรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ซึ่งเป็นทักษะ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการ แก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม กระบวนการพัฒนาตนเอง เป็นต้น การเรียนรู้กระบวนการเป็น สิ่งสำคัญเช่นเดียวกับการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่าง ๆ และการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการเป็น การช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางด้านสติปัญญาอีกด้วย

A มาจากคำว่า Application หมายถึง การนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไป ประยุกต์ใช้ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยง ระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่มีความหมาย

การระบอบองค์ประกอบสำคัญในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อช่วย ผู้เรียนได้แสดงบทบาทต่าง ๆ อันเป็นการแสดงความสำคัญของผู้เรียน เป็นตัวอักษรย่อ "CIPPA" นี้เพื่อให้ง่ายที่จะจำและนำไปใช้เป็นหลักในการปฏิบัติได้โดยสะดวก การจัดการเรียนการสอนทั่วไป ครูสามารถออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนได้ตามแนวทางต่อไปนี้

1. การจัดกิจกรรมเพื่ออำนวยความสะดวกในการสร้างความรู้ (Construct) จาก ความคิดพื้นฐานที่เชื่อว่า ในสมองของผู้เรียนมิได้มีแต่ความว่างเปล่า แต่ทุกคนมีประสบการณ์ เดิมของตนเอง เมื่อได้รับประสบการณ์ใหม่ สมองจะพยายามปรับข้อมูลเดิมที่มีอยู่โดยการต่อ เดิมเข้าไปในกรณีที่มีข้อมูลเดิมและข้อมูลใหม่ได้ ซึ่งอาจทำให้โครงสร้างของข้อมูลเดิม เปลี่ยนแปลงไป และถ้าผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความรู้ที่สร้างได้นั้นออกมาด้วยคำพูดของ ตนเอง การสร้างความรู้นั้นก็สมบูรณ์ ดังนั้น ถ้าครูสามารถออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลง มือกระทำตามแนวความคิดนี้ ผู้เรียนก็จะสามารถสร้างความรู้ได้ พฤติกรรมที่ครูควรออกแบบ ในกิจกรรมการเรียนของผู้เรียน มีดังนี้

- 1.1 ให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้เดิม
- 1.2 ให้ผู้เรียนได้รับ แสวงหา รวบรวมข้อมูล ประสบการณ์ต่าง ๆ
- 1.3 ให้ผู้เรียนได้ศึกษาข้อมูล ทำความเข้าใจ และสร้างความหมาย ข้อมูลประสบการณ์ต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการคิดและกระบวนการอื่น ๆ ที่จำเป็น
- 1.4 ให้ผู้เรียนได้สรุปจัดระเบียบ/โครงสร้างความรู้
- 1.5 ให้ผู้เรียนได้แสดงออกในสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ

ในกิจกรรมการเรียนการสอนทั่วไป ครูสามารถออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องตามลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ในขณะที่ให้ความรู้ โดยเปลี่ยนบทบาทจากที่เคยบอกความรู้โดยตรงให้ผู้เรียนบันทึกหรือคัดลอกเป็นการใช้คำสั่งและคำถามดำเนินกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำเพื่อสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยครูเตรียมสื่อการสอนที่เป็นตัวอย่าง เครื่องมือหรือการปฏิบัติงานในลักษณะต่าง ๆ เป็นข้อมูลหรือประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เข้าใจ ครูอาจชี้แนะข้อมูลที่ควรสังเกตและวิธีการจัดระบบระเบียบโครงสร้างความรู้ให้ เช่น สอนให้เขียนโครงสร้างความรู้เป็นแผนผังที่ตนเองเข้าใจ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เรื่องใด เช่น ให้อธิบายแผนผังความคิดที่ตนเองเขียนขึ้นตามความเข้าใจ หรือให้เล่าถึงสิ่งที่เรียนรู้โดยครูใช้คำถามหรือคำสั่งเป็นสื่อ และมีการเสริมแรงที่เหมาะสมจะทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจ สนุก และต้องการเรียนรู้อีก

2. การจัดกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้กระทำสิ่งต่าง ๆ หรือการกระทำบางสิ่งบางอย่าง ดังต่อไปนี้

- 2.1 ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ได้แก่ การพูดคุยปรึกษาหารือกับเพื่อน กับครู หรือผู้เกี่ยวข้องกับการทำงาน ผู้ที่สามารถให้ข้อมูลบางอย่างที่ผู้เรียนต้องการได้
- 2.2 ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น กำหนดให้ผู้เรียนสำรวจอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าในบริเวณโรงเรียน
- 2.3 ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น กำหนดให้ผู้เรียนสังเกตการกินอาหารของสัตว์หรือรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของดินไม้ชนิดต่าง ๆ
- 2.4 ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางด้านสื่อ โสตทัศน วัสดุ และเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น ให้ผู้เรียนไปหาข้อมูลจากคอมพิวเตอร์ หรือให้อ่านใบความรู้ ใบงาน หรือใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเรียน

3. การจัดกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวร่างกาย (Physical Participation) คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเคลื่อนไหวอวัยวะหรือกล้ามเนื้อต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความสนใจของผู้เรียน โดยกล้ามเนื้อที่เคลื่อนไหวอาจเป็นส่วนต่าง ๆ ดังนี้

3.1 กล้ามเนื้อมัดย่อย เช่น การพิมพ์คืด ร้อยมาลัย พับกระดาษ วาดรูป เย็บผ้า ใช้ไขควง เขียนแบบ เรียงตัวหนังสือ ปฏิบัติการใช้เครื่องมือวิทยาศาสตร์

3.2 กล้ามเนื้อมัดใหญ่ เช่น ย้ายเก้าอี้ จัดโต๊ะ ทูลโลหะ ตอกตะปู ขุดดิน ฯลฯ

4. การจัดกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการ คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการศึกษาด้วยตนเอง กระบวนการจัดการ กระบวนการแก้ปัญหา และตัดสินใจ กระบวนการทำงาน กระบวนการอื่น ๆ โดยครูจัดกิจกรรม สถานการณ์ หรือ กำหนดให้ผู้เรียนหาข้อมูลหรือความรู้โดยใช้กระบวนการดังกล่าวเป็นเครื่องมือ

ผลของการเรียนรู้นอกจากผู้เรียนจะได้รับรู้ข้อมูลที่ต้องการแล้วยังมีความรู้เกี่ยวกับการใช้กระบวนการเหล่านี้ เพื่อหาข้อมูลหรือความรู้อื่น ๆ ได้ด้วยตนเองในโอกาสอื่น ๆ เปรียบเหมือนการให้เครื่องมือในการจับปลากับชาวประมงแทนที่จะเอาปลามาให้ เมื่อชาวประมงมีเครื่องมือจับปลาแล้ว ย่อมหาปลากินเองได้ หรือวางแผนจัดสรรเวลาของการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือได้ลงมือแก้ไขงานบางอย่างในขณะที่ลงมือปฏิบัติงาน ซึ่งต้องใช้การพิจารณาข้อมูลรอบด้านเพื่อใช้ในการตัดสินใจ ข้อสำคัญคือ ครูจะต้องช่วยให้ผู้เรียนได้สรุปขั้นตอนในการทำงาน ผู้เรียนต้องบอกได้ว่า การทำงานนี้เสร็จได้ เขาใช้ขั้นตอนและวิธีการใดบ้าง แต่ละขั้นตอนมีปัญหาและอุปสรรคใด เขาใช้วิธีการใด แก้ปัญหา และได้ผลของการปฏิบัติออกมาอย่างไร พอใจหรือไม่ ถ้ามีการทำงานอย่างนี้อีกในครั้งต่อไปเขาจะปฏิบัติอย่างไร

อีกประเด็นหนึ่งคือ การใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงาน ต้องแบ่งหน้าที่การทำงาน สมาชิกทุกคนต้องมีส่วนร่วมทำงานชิ้นนั้นสำเร็จ มิใช่ให้ผู้เรียนมานั่งรวมกลุ่มกันแต่ทำงานแบบต่างคนต่างทำ เพราะผู้เรียนจะได้มีโอกาสรับรู้บทบาทของตนเองในการทำงานร่วมกับคนอื่นตลอดจนรู้วิธีการจัดระบบระเบียบการทำงานในกลุ่มเพื่อให้งานกลุ่มบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายต่อไป ก็จะสามารถใช้กระบวนการกลุ่มนี้ในการทำงานกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมที่ผู้เรียนเป็นสมาชิก

5. การจัดกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการประยุกต์ใช้ความรู้ (Application) คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีโอกาสได้กระทำสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

การจัดกิจกรรมในชั้นตอนนี้เป็นประเด็นที่มีความสำคัญแต่กลับเป็นจุดอ่อนของการจัดการเรียนการสอนของไทยทุกระดับ เพราะมีการปฏิบัติหรือมีพฤติกรรมการนำความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันค่อนข้างน้อย ทั้งนี้ เนื่องจากการเรียนการสอนผู้เรียนยังขาดการฝึกฝนการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวคิดที่กล่าวถึงข้างต้น สามารถใช้ได้กับการจัดการเรียนการสอนทุกวิชาและทุกระดับชั้น เพียงแต่ธรรมชาติของเนื้อหาวิชา ที่ต่างกันจะมีลักษณะที่เอื้ออำนวยให้ครูออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในจุดเด่นที่ต่างกัน คือ

1. รายวิชาที่มีเนื้อหามุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้กฎเกณฑ์และการนำเอากฎเกณฑ์ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น วิชาคณิตศาสตร์ หรือการใช้ไวยากรณ์ ภาษาอังกฤษ ครูสามารถใช้กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเองโดยใช้วิธีสอนแบบอุปนัยและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำกฎเกณฑ์ที่ทำความเข้าใจได้ไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยใช้วิธีการสอนแบบนิรนัย การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นก็จะเป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืน เพราะผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเอง

2. รายวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นพบความรู้จากการค้นคว้าทดลอง และการอภิปรายโดยใช้หลักการเหตุผล เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนมีโอกาสที่จะได้สร้างความรู้เอง โดยตรงเพียงแต่ครูต้องรู้จักการใช้คำถามที่ช่วยและเชื่อมโยงความคิด ประกอบกับการได้มีโอกาสทำการทดลองเป็นการปฏิบัติร่วมกัน ผู้เรียนจะได้ปฏิสัมพันธ์กัน มีการเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อสร้างความรู้ผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ทำกันมาอยู่แล้ว

3. รายวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลที่หลากหลายเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ข้อมูลที่มีลักษณะช่วยให้ออกความคิดเห็นได้ เช่น วิชาสังคมศึกษา และวรรณคดีเป็นลักษณะพิเศษที่ครูจะนำมาใช้เป็นเครื่องมือให้เกิดกิจกรรมการใช้ความคิด อภิปราย นำไปสู่ข้อสรุป เป็นผลของการเรียนรู้และการสร้างนิสัยยอมรับฟังความคิดเห็นกันเป็นวิถีทางที่ดีในการปลูกฝังประชาธิปไตยให้กับผู้เรียน

4. รายวิชาที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวร่างกายเป็นหลัก เช่น วิชาพลศึกษา และการงานอาชีพ ครูควรใช้โอกาสดังกล่าวให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ผ่านกระบวนการทำงาน

5. รายวิชาที่ส่งเสริมความคิดจินตนาการ และการสร้างสุนทรียภาพ เช่น วิชาศิลปะ และดนตรี นอกจากจะมีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกายแล้ว ผู้เรียนยังมีโอกาสได้สร้างความรู้และความรู้สึกที่ดี ผ่านกระบวนการทำงานที่ครูออกแบบไว้ให้

สรุปได้ว่า ครูที่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นครูที่มีความตั้งใจและสนุกในการทำงานสอน เป็นคนช่างสังเกตและเอาใจใส่ผู้เรียน และมักจะได้ผลการตอบสนองที่ดีจากผู้เรียน รู้จักเลือกใช้วิธีการสอนที่หลากหลายและผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีให้กับผู้เรียน ก็จะสังเกตได้ถึง การเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนในทางที่ดีขึ้น

3. การพัฒนาสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

3.1 ความหมายของสภาพแวดล้อม

ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “สิ่งแวดล้อม” ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

รวีวรรณ ชินะตระกูล (2540 : บทคัดย่อ) กล่าวถึงความหมายของสิ่งแวดล้อมว่า คือทุกสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา แม้แต่ตัวเราก็เป็นสิ่งแวดล้อมของคนอื่น

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2541 : 192) ได้สรุปความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ 3 ลักษณะ ได้แก่ สิ่งที่อยู่รอบตัวสิ่งมีชีวิต สิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ที่เป็นรูปธรรมและสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทุกชนิด กล่าวคือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รวมตัวมนุษย์

สุนทรี จินธรรม (2542 : 2) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งมีความสัมพันธ์และมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนและสุขภาพคน มีทั้งสิ่งที่มีชีวิต ได้แก่ คน พืช สัตว์ และสิ่งไม่มีชีวิต ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ แสงแดด เป็นต้น ตลอดจนสิ่งที่เป็นามธรรม ได้แก่ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา เป็นต้น

ฉัตรดา แทนขำ (2543 : 3) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมศึกษา หมายถึง การศึกษาที่ว่าด้วย สภาพแวดล้อมเป็นกระบวนการที่มุ่งสร้างความรู้ ความคิด ความตระหนัก ความรับผิดชอบ และแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในเรื่อง สภาพแวดล้อมให้กับเยาวชนและประชาชน เพื่อให้เกิดการรักษา มีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และการให้การศึกษาทำให้มนุษย์รู้จักวางแผนในการดำเนินชีวิตในระยะยาว รวมทั้งให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตได้ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเป็นแนวทางในการสร้างแนวคิด และทัศนคติให้ผู้เรียนรู้จัก

ชีวิตเข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ตน มีส่วนร่วมอยู่แล้ว นำความรู้ความเข้าใจ มาแก้ปัญหา และสร้างชีวิตให้ดีขึ้น โดยกลมกลืนกับธรรมชาติ

ตำรา อ่อนน้อม (2543 : 8) ได้กล่าวไว้ว่า สภาพแวดล้อม คือทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมมีอิทธิพลเกี่ยวข้องถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างและทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ เมื่อสิ่งแวดล้อมหนึ่งเป็นพิษย่อมเกิดปัญหาอนามัยวิธีปฏิบัติคนให้มีสุขภาพดี สภาพแวดล้อม เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับรอบ ๆ ตัวเรา

รุ่งนภา รุ่งเรืองศิลป์ (2544 : 7) ได้กล่าวไว้ว่า สภาพแวดล้อมหมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต หรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือมนุษย์สร้างขึ้นหรือทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม หรือเป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพทางชีวภาพ ทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม อันมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อม หมายถึง ปัจจัยต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเราทั้งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต มนุษย์สร้างขึ้น หรือเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เป็นวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกัน เกื้อหนุนซึ่งกันและกันผู้เรียนรู้จักตัวเอง เข้าใจสังคม และสภาพแวดล้อมสามารถสร้างชีวิตให้ดีขึ้นและตัดสินใจแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้นด้วยตนเอง

3.2 ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญและความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และมีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ด้วยกัน มีผู้ที่ศึกษาความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่น่าสนใจ ดังนี้

พรณี บัญชรหัตถกิจ (2540 : 116) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อ

1. เพื่อส่งเสริมสุขภาพทางด้านร่างกายให้แก่ นักเรียน การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ถูกสุขลักษณะ ช่วยควบคุมและป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ
2. เพื่อส่งเสริมสุขภาพทางจิตที่ดีให้แก่ นักเรียน สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ดีช่วยทำให้สดชื่น อารมณ์ดี และมีบรรยากาศในการศึกษา

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2541 : 190) ปัจจัยในการดำรงชีวิตของมนุษย์ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ส่วนเป็นสิ่งที่ได้มาจากสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น

นอกจากปัจจัยดังกล่าวแล้ว สิ่งแวดล้อมที่ยังส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์โดยตรง ได้แก่ อากาศ น้ำดื่ม น้ำใช้ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งสิ้น

จินตนา ตรายุทธพิทักษ์ (2541 : 171) ได้กล่าวถึงความสำคัญในการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะว่า เป็นการจัดการ ควบคุม ดูแล ปรับปรุงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในสภาพที่สามารถป้องกันโรค และช่วยลดอุบัติเหตุ มีสภาพแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะมีผลต่อนักเรียนโดยตรงและทางอ้อม นั้น โรงเรียนควรให้ความรู้พื้นฐานโดยบูรณาการกับวิชาอื่น ๆ ก็ได้โดยจัดสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชน รวมทั้งการให้ทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วย ซึ่งนักเรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ มีประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนจัดให้และยังเกิดเป็นสุขนิสัยที่ดีติดตัวไปใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งผลต่อการมีสุขภาพดีและสามารถศึกษาเล่าเรียนได้ด้วย

สุนทรี่ จินธรรม (2542 : 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นรากฐานของการสาธารณสุขซึ่งเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและโรคภัยไข้เจ็บของชุมชน ปัญหาการเจ็บป่วยขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายด้าน ได้แก่ พันธุกรรม สิ่งแวดล้อม และสุขปฏิบัติ ถ้าหากบุคคลมีการปฏิบัติตน ที่ส่งเสริมสุขภาพตนเองตลอดจนรู้จักปกป้อง ปรับปรุง ส่งเสริม และแก้ไข สิ่งแวดล้อมให้สะอาดปราศจากอันตราย เป็นระเบียบเรียบร้อยและปลอดภัยจะช่วยลดปัญหาทางด้านสาธารณสุขของชุมชน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ การศึกษา และการเมืองการปกครองของประเทศ

สมชาย จำปานิล (2545 : 13) ได้กล่าวไว้ว่า สภาพแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เป็นสิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องคอยดูแลเอาใจใส่เพราะสิ่งแวดล้อมช่วยทำให้คนเปลี่ยนแปลงไปได้ดีหรือไม่ สิ่งแวดล้อมมีส่วนกำหนดด้วย เช่น แสงสว่าง การถ่ายเทของอากาศ เสียง สี เหล่านี้มีผลกระทบต่อผู้ที่อยู่ในโรงเรียน นั้นผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ เข้าใจหลักการจัดการปรับการบริหารให้เหมาะสมกับความ เป็นอยู่ เพื่อเป็นเครื่องช่วยให้การจัดการศึกษา ในทุกรูปแบบให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

สรุปได้ว่า ได้ว่าสภาพแวดล้อมมีความสำคัญต่อการส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพ ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ของบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อมในการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีในสถานศึกษาช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสามารถ

ความสนใจส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขจากสภาพแวดล้อมที่ดี

3.3 ประเภทของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

กรมอนามัย (2539 : 3) ได้กล่าวถึง การจัดประเภทของสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สิ่งมีชีวิต มีลักษณะคุณสมบัติเฉพาะตัวของสิ่งมีชีวิต เช่น พืช สัตว์ และมนุษย์ เป็นต้น ซึ่งอาจมีลักษณะขนาดเล็ก ใหญ่ สูง ต่ำ กว้าง ยาว หนัก เบา ตามชนิดและกรรมพันธุ์ของสิ่งเหล่านั้น และสิ่งไม่มีชีวิต ที่อาจมองเห็นหรือไม่สามารถมองเห็นได้ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ควัน วัตถุสิ่งของ ความร้อน แสง เสียง สิ่งเหล่านี้โดยธรรมชาติจะพบประจำอยู่แล้วอาจอยู่ในรูปของการรวมกลุ่มหรือกระจายอยู่กับสิ่งแวดล้อมอื่นก็ได้

2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นสามารถมองเห็นได้ ได้แก่ วัสดุและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการมีชีวิตอยู่ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือนามธรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ หรือสร้างขึ้นเพื่อความเป็นระเบียบของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เช่น ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และกฎเกณฑ์ เป็นต้น

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ได้แบ่งการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. สิ่งแวดล้อมภายในห้องเรียนที่สำคัญที่สุด ได้แก่ แสงสว่างในห้องเรียนจะต้องอยู่ในระดับมองเห็นได้ หรือมองเห็นได้เร็ว สบายตาและชัดเจน สีภายในห้องเรียนควรเป็นสีอ่อน เป็นต้น

2. สิ่งแวดล้อมภายนอกห้องเรียน โรงเรียนควรมีบริเวณเพียงพอให้นักเรียนได้เล่น พักผ่อน และปฏิบัติกิจกรรม ตามหลักสูตร นอกจากนี้ควรปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ยืนต้น เพื่อความร่มรื่นสวยงาม การจัดอาคาร กลุ่มอาคารให้ถูกทิศทางของแสงแดด ลม ฝน การจัดทางสัญจร การสาธารณูปโภค การสุขาภิบาลพอเพียงควรคำนึงถึงสภาพความปลอดภัยของนักเรียน มีรั้วล้อมรอบ ไม่มีน้ำขัง บริเวณใดเป็นที่ลุ่มควรถมหรือทำทางระบายน้ำ เพื่อให้บริเวณนั้นใช้ทำประโยชน์ได้ ควรจัด ภาชนะมีฝาปิดเพื่อเป็นที่ทิ้งเศษกระดาษอื่น ๆ เพื่อให้บริเวณสะอาดสวยงาม

สรุปได้ว่า การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมี 2 ประเภท ได้แก่ การจัดสิ่งแวดล้อมภายในห้องเรียน เป็นการจัดสภาพบรรยากาศที่ถูกสุขลักษณะให้นักเรียนซึ่งส่วนใหญ่ นักเรียนจะได้สัมผัสเกือบทั้งวัน และการจัดสิ่งแวดล้อมภายนอกห้องเรียนก็เป็นการจัดสภาพบรรยากาศทั่วไปที่เอื้อและสนับสนุนในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์อื่น ๆ ให้นักเรียน

4. การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

นพรัตน์ สายสูง (2546 : 60-68) ได้จำแนกแนวปฏิบัติและตัวชี้วัดการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ
2. สภาพแวดล้อมทางวิชาการ
3. สภาพแวดล้อมทางบริหารจัดการ

โดยมีรายละเอียดสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของแต่ละสภาพแวดล้อม ดังนี้

4.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุ เช่น บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบ ครัวภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ นำเสนอกิจกรรมและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้ดังนี้

4.1.1 ความร่มรื่น สดชื่น สวยงาม มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัด

สภาพแวดล้อม เช่น เปิดโอกาสให้นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียนได้ปลูกและดูแลรักษาต้นไม้ด้วยตนเองอย่างน้อยคนละ 1 ต้น โดยพิจารณาไม้เนื้อแข็ง ไม้ยืนต้นก่อนค่อยพิจารณาไม้ผลตามลำดับถัดไป บางโรงเรียนไม่สามารถปลูกไม้ยืนต้นได้ก็อาจปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ตกแต่งสร้างซุ้มศาลาที่พักผ่อนหย่อนใจ ให้เกิดความร่มรื่น สดชื่น สวยงาม

4.1.2 ความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัด

สภาพแวดล้อม เช่น ตกแต่งอาคารเรียน อาคารชั่วคราว ตัดแต่งสนามหญ้า รื้อ จัดห้องเรียน ห้องพัก รักษาความสะอาด สิ่งต่าง ๆ เครื่องมือวัสดุ อุปกรณ์ ในโรงฝึกงานให้เกิดความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยดูแล้วยสบายตา หยิบง่าย และใช้การได้อยู่เสมอ ซึ่งอาจใช้กิจกรรม 5 ส. (สะสาง, สะดวก, สะอาด, สุขลักษณะ, สร้างนิสัย) มาดำเนินการได้

4.1.3 ความสงบ มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น

จัดหาสถานที่บางส่วนไว้เพื่อให้นักเรียนได้เข้าไปใช้ในลักษณะที่มีความรู้สึกเป็นส่วนตัว

เป็นตัวของตัวเอง อันจะก่อให้เกิดความรู้สึกที่สงบ เช่น มุมสงบในห้องสมุด ห้องจริยธรรม สวนสงบ เป็นต้น

4.1.4 ความสร้างสรรค์ มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น มีความรับผิดชอบในการเปลี่ยนแปลง พัฒนาคัดแปลงให้เกิดสิ่งใหม่ เช่น การนำกระบอกไม้ไผ่มาทำเป็นถังขยะการนำหมวกหรืออบมาทำโคมไฟ การคัดแปลงต้นไม้ให้เป็นรูปทรงต่าง ๆ เป็นต้น

4.1.5 ความมีชีวิตชีวา มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น ขจัดความซ้ำซาก จำเจด้วยการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น การจัดสถานที่ทำงานของครู การจัดโต๊ะเรียน การตกแต่งด้วยไม้ดอกไม้ประดับ การจัดป้ายนิเทศ

4.1.6 ความเหมาะสมกับสถานที่ มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม คำนึงถึงความเหมาะสมกับสถานที่ เช่น จัดป้ายประกาศในที่ที่สามารถอ่านได้อย่างสะดวกและทั่วถึง ไม่จัดคอกหรือเส้าสัตว์ไว้ในที่รบกวนการเรียนการสอน

4.1.7 ความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น นำทรัพยากรหรือสิ่งต่าง ๆ ที่หาได้ในท้องถิ่นมาจัดหรือคัดแปลงใช้ให้เหมาะสมกับสภาพ เช่น การใช้ดินตาลด้นมะพร้าวมาทำโต๊ะ เก้าอี้ การใช้หญ้าคา ใบจากมามุงหลังคา ทำซุ้มศาลาที่พักผ่อนหย่อนใจ การนำหอยมาประดับตกแต่งห้อง และสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น

4.1.8 ความสอดคล้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อ มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น จัดห้องแสดงศิลปะ วัฒนธรรม จัดทำเอกสารเผยแพร่ ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ ให้นักเรียนศึกษา จัดแสดงวัสดุสิ่งของหรือภาพที่เป็นประเพณีท้องถิ่น

4.1.9 ความประหยัด มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น คำนึงถึงความประหยัดในการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับทรัพยากรหรือปัจจัยที่มีอยู่ไม่ทำจนเกินตัวเกินงบประมาณ โดยอาจใช้วัสดุท้องถิ่นมาประดับตกแต่งติดต่อประสานสัมพันธ์ขอความร่วมมือจากหน่วยงานหรือชุมชน หรือการปลูกต้นไม้ก็เพาะพันธุ์ไม้ด้วยตนเอง หรือติดต่อขอกกล้าไม้จากหน่วยงานอื่น

4.1.10 ความมีเอกลักษณ์ มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น สร้างสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนเพื่อเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของทุกคนให้มีความภาคภูมิใจในสถาบัน เช่น กำหนดต้นไม้ หรือดอกไม้ประจำโรงเรียนขึ้น แล้วปลูกเป็นทิวแถวทั้งใน

โรงเรียน ร้วและถนนเข้าโรงเรียน สิ่งปลูกสร้างที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน เพลงประจำสถาบัน-ปรัชญา สี ของโรงเรียน ฯลฯ

4.1.11 ความสะอาดสบาย มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น ทำถนนหรือทางเชื่อมติดต่อระหว่างอาคารเรียน มีเครื่องหมายหรือป้ายแสดงทิศทางหรือผังอาคาร จัดที่นั่งขยะให้เพียงพอ บริการน้ำดื่ม น้ำใช้ จัดเครื่องใช้ไม้สอยให้สามารถหยิบได้ง่าย ใช้คล่อง และเป็นระบบ

4.1.12 ความปลอดภัย มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้มีความมั่นคงปลอดภัย มีการซ่อมแซมบำรุงรักษาให้มีสภาพใช้การได้อยู่เสมอ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ประตู หน้าต่าง สนาม เป็นต้น

4.1.13 ความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์ มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น ใช้สิ่งของและหรือสถานที่โรงเรียนอย่างคุ้มค่าให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เช่น บริเวณใต้ถุนอาคาร บริเวณหอประชุม โรงอาหาร ฯลฯ อาจจัดเพื่ออำนวยความสะดวกด้านอื่น ๆ อีกหลายอย่าง เช่น เป็นที่อ่านหนังสือ เรียกว่า ห้องสมุดโล่ง หรือใช้จัดนิทรรศการป้ายนิเทศ เป็นต้น

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุ เช่น บริเวณโรงเรียนอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบ ครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ โดยสถานศึกษาต้องจัดสภาพแวดล้อมในบริเวณอาคารสถานที่ ให้มีความร่มรื่น ความสะอาดเรียบร้อย ความสะอาดสบาย ความปลอดภัย การใช้สถานที่ของสถานศึกษาอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์มากที่สุด ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความสุข

4.2 สภาพแวดล้อมทางวิชาการ ได้แก่ การจัดบรรยากาศการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนตลอดจนการจัดบริการเพื่อส่งเสริม สนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ ที่จะทำให้นักเรียนได้รับความรู้ และประสบการณ์ให้มากที่สุดภายใต้บรรยากาศที่มีชีวิตชีวา

เรียนสนุกสอนสนุก ครูรักเด็ก เด็กรักครู รักเพื่อน ไม่มีบรรยากาศแห่งความกลัว หวาดผวาวิตกกังวล ทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “อยากมาโรงเรียน” เพื่อให้เห็นชัดเจนขึ้นจึงขอนำเครื่องชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาวะแวดล้อมทางวิชาการ ได้ดังนี้

4.2.1 นักเรียนมีหน้าตาสดชื่น แจ่มใส มีชีวิตชีวา มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน โดยครูพยายามจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้กระทำด้วยตนเอง และมีโอกาสได้เรียนรู้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ความแตกต่างระหว่างบุคคล บทบาทของครูเพื่อให้นักเรียนได้สมหวัง และมีพลังในผลสำเร็จแห่งการเรียนรู้ของตนเอง

4.2.2 นักเรียนมีความกระตือรือร้นและสนุกสนานในการเรียน มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น ส่งเสริมให้นักเรียนคิด และทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อสร้างบรรยากาศความร่วมมือเป็นมิตร ใฝ่หาใจและเอื้ออาทรต่อกัน มากกว่าการแข่งขันเอาตัวรอดตัวใครตัวมัน

4.2.3 มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และยอมรับความ คิดเห็นซึ่งกันและกันมีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น ครูพยายามให้ความรัก ความเมตตา และมีมนุษยธรรม กับนักเรียนทุกคนด้วยความจริงใจ เสียสละ ใกล้ชิด ผูกพัน เป็นทั้งเพื่อน พี่ บิดา มารดา ที่มีความปรารถนาดีร่วมทุกข์ร่วมสุขใกล้ชิดผูกพันกับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ สามารถหยั่งเข้าไปในโลกแห่งความคิดความรู้สึกของนักเรียนแต่ละคนได้ ขณะเดียวกันควรส่งเสริมให้นักเรียนเป็นตัวของตัวเอง

4.2.4 มีความผูกพันและเป็นกันเอง ระหว่างครูกับนักเรียน มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น ครูควรแสดงพฤติกรรมในด้านคำพูด กริยาท่าทาง สีหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสและมีเหตุผล มีความสม่ำเสมอ นักเรียนจะ ได้รู้และเข้าใจดีว่าครูของเขามีความรักและความจริงใจต่อเขาเพียงใด โดยไม่สามารถปิดบังอำพรางได้เลย สิ่งเหล่านี้ จะเป็นแม่แบบของนักเรียน และมีผลทางด้านจิตใจ หากครูสามารถครอบครองหัวใจของนักเรียนได้แล้วความรู้สึกที่ดีต่อกันจะสร้างสรรค์บรรยากาศการเรียนการสอนที่สดชื่น รักผูกพัน เอื้ออาทร ให้อภัยต่อกันตลอดไป

4.2.5 โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น เปลี่ยนบรรยากาศการเรียนการสอนจากการเรียนในห้องแคบ ๆ ไปเรียนตามร่มไม้ สนามหรือสถานที่อื่น ๆ ที่จะทำให้มีชีวิตชีวา และเกิดการเรียนรู้

4.2.6 นักเรียนคิดและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น พยายามใช้สื่อการสอนและอุปกรณ์ ที่จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนและเรียนด้วยความสนุกสนานยิ่งขึ้น

4.2.7 โรงเรียนมีการจัดห้องสมุดให้เป็นโรงเรียนสำหรับนักเรียน มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น จัดกิจกรรมที่หลากหลาย ให้นักเรียนมีโอกาสที่จะ

แสดงออก และเข้าร่วมทุกคนตามความถนัดและความสนใจอย่างต่อเนื่อง และเสรี เช่น คนตรี กีฬา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ควรมีสนามและอุปกรณ์ให้นักเรียนได้ฝึกซ้อม เล่นและ เข้าร่วมอย่างอิสระ ซึ่งมีผลทำให้นักเรียนได้รับการพัฒนาให้มีความสมบูรณ์ครบทุกด้าน

4.2.8 จัดกิจกรรมทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ เช่น อภิปราย ตอบปัญหา นิทรรศการ เชิญวิทยากร มาบรรยาย ฯลฯ มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น ทำทุกวิถีทาง ให้นักเรียนสามารถเป็นผู้นำตนเองได้อย่างสอนให้เป็นผู้ที่เลี้ยงไม่โตคอย แต่ให้คนอื่นช่วยเหลือหรือต้องคอยประคบประหงมตลอดเวลา ปฏิเสธความคิดที่ว่า นักเรียนต้องเจียบ และเรียวร้อยจึงจะเป็นเด็กดี แต่เราต้องสร้างนักเรียน ที่มีความกระฉับกระเฉง กระตือรือร้น ฉลาด ทันคน กล้าคิด กล้าทำ มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงหรือสถานที่อื่น ๆ ที่จะ ทำให้มีชีวิตชีวา และเป็นผู้ที่มีความกตัญญู กตเวที สุภาพ อ่อนน้อม ถ่อมตน เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สามารถปรับตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4.2.9 ศึกษาพื้นฐานของนักเรียน มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น วิชาบางวิชาที่นักเรียนบางคนเห็นว่า เป็นเรื่องที่ยากต่อการเข้าใจ และน่าเบื่อหน่าย ครูผู้สอนจะต้องพยายามเข้าใจเด็ก พยายามดูพื้นฐานของนักเรียน แล้วทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย สร้างบทเรียน เกมส่นุก ๆ ให้นักเรียนได้เล่นคอยให้กำลังใจเรื่องใดที่นักเรียนไม่เข้าใจ อาจจัดกลุ่มสอนพิเศษให้ หรือเพื่อน ๆ ที่เรียนเก่งช่วยสอน

4.2.10 จัดห้องสมุดให้เป็นโรงเรียน มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น จัดห้องสมุดให้เป็นโรงเรียน โดยให้มีสถานที่กว้างขวาง และมีวัสดุครุภัณฑ์เพียงพอ สำหรับนักเรียนเรียนด้วยตนเอง เปิดบริการให้นักเรียนได้ใช้มากที่สุดทั้งนี้อาจจัดเป็นแบบ ห้องสมุดโล่งในบริเวณ ระเบียงใต้ถุนอาคาร ชุมน ศาลา หรือได้ร่วมไม้ด้วยก็ได้

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมทางวิชาการ ได้แก่ การจัดบรรยากาศการเรียน การสอนทั้งในและนอกห้องเรียนตลอดจนการจัดบริการเพื่อส่งเสริม สนับสนุนทางวิชาการ ต่าง ๆ โดยสถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมเปลี่ยนแปลงบรรยากาศ กิจกรรม การเรียนรู้จากห้องเรียนไปเรียนในแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ผู้เรียนมีโอกาที่จะแสดงออกและเข้าร่วมกิจกรรมตามความถนัด และความสนใจอย่างต่อเนื่องและควรจัดกิจกรรมทาง วิชาการ สม่ำเสมอ สามารถปรับตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4.3 สภาพแวดล้อมทางบริหารจัดการ ได้แก่ ระบบการบริหารการจัดการ ภายในโรงเรียนที่ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานสำเร็จลงด้วยความร่วมมือร่วมใจกันเพื่อให้ชัดเจนขึ้น จึงขอแนะนำเรื่องวัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อมทางการบริหารจัดการ

มีกิจกรรมและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อมทางการบริหารจัดการดังนี้

4.3.1 ผู้บริหารและคณะครูในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติ มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น เปิดโอกาสให้บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้มีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในลักษณะต่าง ๆ

4.3.2 มีการนำข้อมูลสารสนเทศที่จัดทำไว้มาใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติของโรงเรียน มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น สำรวจสภาพปัจจุบัน แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นพื้นฐาน ในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ โครงการ หรือแนวปฏิบัติของโรงเรียน

4.3.3 บุคลากรของโรงเรียนเข้มแข็งแจ่มใสเป็นมิตรต่อกัน มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น ส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนในลักษณะต่าง ๆ การประชุมเชิงปฏิบัติการ ส่งเสริมการร่วมกลุ่มกิจกรรมพิเศษภายใน เป็นต้น

4.3.4 มีการส่งเสริมบุคลากรทำงานร่วมกันในลักษณะต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เช่น การนิเทศภายในการประชุมเพื่อแก้ปัญหาและหาข้อยุติไปปฏิบัติ มีการจัดรูปแบบการติดตามการช่วยเหลือการปฏิบัติงานของบุคลากรมีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น การส่งเสริมให้มีการประชุมในระดับโรงเรียน ระดับหมวด ระดับงาน อย่างสม่ำเสมอ เพื่อการอภิปรายแก้ปัญหาข้อยุติและแนวปฏิบัติร่วมกัน

4.3.5 มีการยกย่อง ชมเชย หรือประกาศเกียรติคุณ และเผยแพร่ผลงานดีเด่นของบุคลากร ตามวิถีทางประชาธิปไตย เช่น การกำหนด นโยบาย มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม มอบหมายงานหรือการสั่งการให้เป็นไปตามสายการบังคับบัญชา เข้มแข็ง เหมาะสม กับความสามารถไม่เกินกำลัง

4.3.6 มีการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และความก้าวหน้า มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น ส่งเสริมสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนและสร้างขวัญกำลังใจให้บุคลากรหลาย ๆ รูปแบบ เช่น มอบหมายงานให้แล้วก็ติดตามถามไถ่ ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม จัดสวัสดิการต่าง ๆ เช่น สหกรณ์ ทุนการศึกษา ที่พักอาศัย สาธารณูปโภค ฯลฯ เมื่อมีบุคลากรใด หรือมีกลุ่มบุคคลมีผลงานดีเด่น ก็ส่งเสริมสนับสนุนให้แสดงความสามารถต่าง ๆ เช่น การเขียนบทความ เป็นวิทยากร ส่งเข้าประกวดต่าง ๆ เป็นต้น จัดให้การยกย่อง ชมเชย ประกาศเกียรติคุณ เผยแพร่ผลงานของบุคลากรที่มีผลงานดีเด่น สนับสนุนให้บุคลากรได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้เพื่อความก้าวหน้า เช่น การศึกษาต่อ การทำ

ผลงาน ส่งเสริมให้บุคลากรพบปะสังสรรค์กันในโอกาสอันสมควร เช่น การต้อนรับผู้มาใหม่ หรือผู้จากไป วันสำคัญต่าง ๆ การฉลองความสำเร็จ ฯลฯ ส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียน ช่วยเหลือเกื้อกูลเมื่อมีคนหนึ่งคนใดหรือญาติพี่น้องได้รับความเดือดร้อน เช่น เจ็บป่วย หรือมี งานฉลองต่าง ๆ เช่น แต่งงาน เป็นต้น และพาไปเยี่ยมชมงาน หน่วยงานหรือโรงเรียนที่มี ผลงานดีเด่น ซึ่งจะเป็ นมูลเหตุจูงใจ ให้บุคลากรเกิดความคิดในการพัฒนาบรรยากาศของ โรงเรียน

4.3.7 บุคลากรได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กัน มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการ จัดสภาพแวดล้อม เช่น จัดระบบการต้อนรับแขกผู้มาเยือน ด้วยบรรยากาศแห่งความเป็น มิตรไมตรี

4.3.8 มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างบุคลากร ในโอกาสต่าง ๆ มีตัวชี้วัด และแนว ปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติตนต่อกันอย่างมี สัมมาคารวะ ตามขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย เช่น การไหว้ การทักทาย การใช้วาจา สุภาพ

4.3.9 ส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง มีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัด สภาพแวดล้อม เช่น ส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ของบุคลากรในโรงเรียนทั้งในเรื่องการตรง ต่อเวลา การรักษาความสะอาดความรับผิดชอบในหน้าที่

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมทางบริหารการจัดการ ได้แก่ ระบบการบริหารจัดการภายใน โรงเรียนที่ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานสำเร็จลงด้วยความร่วมมือร่วมใจกันเพื่อให้ชัดเจนขึ้นมี การส่งเสริมบุคลากรทำงานร่วมกันในลักษณะต่าง ๆ และมีการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรเพื่อ เพิ่มพูนความรู้ และความก้าวหน้า รวมทั้งส่งเสริมสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรใน โรงเรียนและ สร้างขวัญกำลังใจให้บุคลากรหลาย ๆ รูปแบบ เช่น มอบหมายงานให้แล้วก็ ติดตามถามไถ่ ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ จัดสวัสดิการต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม

5. รายงานการประเมินตนเองของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

5.1 วิสัยทัศน์ของเขตพื้นที่การศึกษา พันธกิจ และยุทธศาสตร์

วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เป็นศูนย์กลางในการให้บริการ พัฒนา และส่งเสริมการจัดการศึกษาของภาครัฐและเอกชนให้มีคุณภาพทัดเทียมกัน

ได้รับความเชื่อถือจากสาธารณชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประชากรกลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข ฟังตนเองได้ และมีจิตสำนึกในความเป็นไทย

พันธกิจ

เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลตามวิสัยทัศน์ที่กำหนด จึงได้กำหนดพันธกิจเป็นแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

1. จัดและส่งเสริม สนับสนุนจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชากรในวัยเรียน ได้เรียนอย่างทั่วถึง เสมอภาค และมีคุณภาพตามมาตรฐาน
2. ส่งเสริม สนับสนุนครูและบุคลากรให้ได้รับการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง
3. ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
4. ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
5. ปลูกฝังให้ประชากรกลุ่มเป้าหมายธำรงรักษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย
6. ร่วมมือกับทุกองค์กรเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน
7. ผูกอบรมบุคลากรด้านวิชาการและด้านพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานอย่างต่อเนื่อง

ยุทธศาสตร์

เพื่อให้การดำเนินงาน บรรลุวิสัยทัศน์และพันธกิจที่กำหนดไว้ข้างต้น จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน ดังนี้

1. พัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ และมุ่งสู่ระดับสากลบนพื้นฐานภูมิปัญญาไทย
2. สร้างความเสมอภาคในโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษา
3. ให้สถานศึกษาให้บริการการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกัน และจัดบรรยากาศน่าเรียน
4. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ศึกษาต่อจนปริญญาตรีทางการศึกษา

5. สร้างความเป็นเลิศในการบริหารจัดการ
6. เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการศึกษาและร่วมระดมทรัพยากรในการพัฒนา

5.2. แนวคิดหลักหรือวิธีการที่เขตพื้นที่การศึกษาใช้ในการนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

การบริหารจัดการเขตพื้นที่การศึกษา ยึดหลักการบริหารจัดการแบบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วม ตามหลักการบริหารจัดการที่เป็นแบบครบวงจร (PDCA) ของบุคลากร โดย การมีส่วนร่วมในการวางแผน การปฏิบัติ การตรวจสอบและร่วมกันปรับปรุงในกิจกรรมต่าง ๆ มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง และผู้รับผิดชอบรายงานผลการปฏิบัติงาน เพื่อร่วมกันชื่นชมในความสำเร็จและร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะสิ่งที่จะต้องดำเนินการเป็นอันดับแรก คือ การสร้างความเข้าใจและสร้างความตระหนักร่วมกันของบุคลากร ชุมชน และนักเรียน ในการพัฒนาสถานศึกษาในเขตที่ รับผิดชอบให้พัฒนาก้าวหน้าบรรลุผลตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ที่ร่วมกันกำหนด อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

มาตรฐานที่ยังดำเนินการได้ไม่เป็นที่น่าพอใจ

มาตรฐานที่เกี่ยวกับผู้เรียน ความรู้ทางด้านคณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ยังต้องปรับปรุง เพราะคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สะท้อนสุนทรียภาพทางด้านดนตรีเท่าที่ควร ขาดแคลนบุคลากรในด้านดนตรี นาฏศิลป์ และเครื่องดนตรี นักเรียนส่วนใหญ่มีการบริโภคอาหารที่ไม่มีคุณค่าทางโภชนาการโดย รับประทานอาหารที่ไม่มีประโยชน์แก่ร่างกาย นักเรียนที่รักการเรียนรู้และรู้จักแสวงหาความรู้ ด้วยตนเอง และรักการอ่านมีน้อย อยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ นักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดทักษะ ในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ ในระดับที่ไม่น่าพอใจ ผู้เรียนไม่สามารถนำเอาความรู้ของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการการเรียนรู้ด้วยตนเอง

มาตรฐานที่เกี่ยวกับครูประมาณร้อยละ 75 ยังใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย ใช้สื่อ การเรียนการสอนน้อย ไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการของ ผู้เรียนได้ดีเท่าที่ควร การสอนของครูยังใช้เทคนิคการสอนไม่หลากหลาย ครูขาดการนำผล การประเมินและการวิจัยไปใช้แก้ปัญหาอย่างจริงจัง การประเมินผลผู้เรียน แม้จะมีความพยายาม กระตุ้นให้ครูใช้วิธีการประเมินผลตามสภาพที่เป็นจริง เช่น การใช้แฟ้มสะสมงานของนักเรียน แต่ในทางปฏิบัติจริง พบว่า ส่วนใหญ่ยังใช้ข้อสอบในการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทาง

การเรียนเป็นส่วนมาก การจัดทำแผนการสอนของครูไม่ต่อเนื่อง คุณวุฒิและวิชาเอกของครูไม่ตรงกับวิชา ที่สอนและที่ตนเองถนัด ขาดแคลนครูที่เป็นสายสนับสนุนการสอน

มาตรฐานที่เกี่ยวกับผู้บริหารใช้ทักษะการบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนยังไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายเท่าที่ควร ผู้บริหารโรงเรียนไม่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและนำมาใช้อย่างจริงจังได้สำเร็จเพราะยังไม่มีการจัดอบรมครบทุกโรงเรียน

จุดอ่อนของโรงเรียน

1. แม้ครูจะได้รับการพัฒนาโดยการฝึกอบรม อย่างบ่อยครั้งก็ตามที แต่ในทางปฏิบัติจริงการเรียนการสอนยังไม่เป็นไปตามแนวปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ คือ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนของครูยังเป็นแบบบรรยาย เทคนิคการเรียนการสอนและการประเมินผลยังไม่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงและใช้วิธีการที่หลากหลายมากขึ้น
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในบางกลุ่มประสบการณ์ยังอยู่ในเกณฑ์ไม่น่าพอใจ ต้องได้รับการพัฒนา เช่น กลุ่มทักษะภาษาไทย คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ
3. นักเรียนยังจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองแบบองค์รวม
4. ขาดเครื่องมือเครื่องใช้และเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ที่หลากหลาย
5. ผู้บริหารและครู อาจารย์ มีความกระตือรือร้นที่จะดำเนินการจัดการศึกษาที่สนองนโยบายการปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจังและเข้มแข็ง แต่ยังคงขาดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนในเชิงมโนทัศน์ ทำให้ผลลัพธ์ที่ได้ไม่เป็นไปตามเป้าหมายเท่าที่ควร

แผนการจัดหาทรัพยากร

การจัดแผนเพื่อสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งภายใน-ภายนอกชุมชน การจัดทำแผนงาน โครงการเพื่อของบประมาณจ้างวิทยากรภายนอก จัดทำแผนงาน/โครงการ ขอสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา องค์การของรัฐ องค์กรเอกชน และหน่วยงานอื่น ที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษา โครงการจัดทำโครงการขอความช่วยเหลือจากชุมชน หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ในการจัดหาสื่อการเรียนการสอนสมัยใหม่เพื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สิ่งที่สถานศึกษาต้องการได้รับความช่วยเหลือ

ความช่วยเหลือด้านบุคลากรที่ขาดแคลนในบางวิชา เช่น คนตรี-นาฏศิลป์ พลศึกษา คอมพิวเตอร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และวิทยาศาสตร์ การช่วยเหลือจากหน่วยงานต้นสังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชนในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การช่วยเหลือในด้านงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นและซื้อสื่อที่มีความทันสมัย รวมทั้งการบริจาควัสดุอุปกรณ์เพื่อการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์ เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและเก็บข้อมูลในงานธุรการ การได้รับความช่วยเหลือด้าน เอกสาร คู่มือ การจัดการอบรมบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการบริหาร จัดหาครูที่มีหน้าที่สนับสนุนการสอน เช่น งานธุรการ การเงิน บัญชี พัสดุ และคอมพิวเตอร์ จัดหาสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น เครื่องดนตรี เครื่องโรเนียว เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องถ่ายเอกสาร กล้องถ่ายรูป เครื่องมือช่างด้านงาน เหล็ก งานปูนและงานไม้ การได้รับความช่วยเหลือและจัดสรรงบประมาณในการปรับปรุงภูมิทัศน์ สื่อการเรียนการสอน ให้เพียงพอ งบประมาณในการจัดประชุม คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และด้านรับแขก งบประมาณในการก่อสร้างอาคารเรียน อาคารประกอบ ที่ทันสมัยและเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดห้องพิเศษ รังโรงเรียน โด๊ะ เก้าอี้ สิ่งที่เป็นสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ น้ำประปา จัดอัตราส่วนระหว่างครูต่อนักเรียนไม่ควรเกิน 1 : 15 ในทุกระดับหรือห้องเรียนละ 15 คน

แนวทางการพัฒนาการศึกษา

ในการประเมินผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา 2 พบว่า ยังมีจุดด้อยที่ต้องได้รับการพัฒนาหลายด้าน จึงหาแนวทางในการพัฒนาการศึกษาในอนาคต ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนจัดการศึกษาของนักเรียนที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 7 ให้ได้เรียนในชั้น ป.1 และอายุย่างเข้าปีที่ 16 ให้ได้เรียนต่อ ม.4 อย่างทั่วถึง
2. ส่งเสริมให้โรงเรียนดำเนินการตามแนวการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้อย่างจริงจัง
3. พัฒนากุศลกรทางการศึกษาทุกระดับให้มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพครู มีการสร้างขวัญและกำลังใจอย่างทั่วถึง
4. ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ
5. ส่งเสริมให้โรงเรียนจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

6. ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มากขึ้น
7. ส่งเสริมให้มีการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานของโรงเรียนและเผยแพร่ให้ชุมชน ได้รับทราบข้อมูลอย่างต่อเนื่อง
8. ส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนอย่างเปิดกว้าง

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

รัชตะวัน วรดิษฐ์วงศ์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบทัศนคติต่อการจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ ทั้งโดยรวมและจำแนกเป็นรายด้านของอาจารย์และนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยจำแนกตามสถานภาพและสาขาวิชา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคืออาจารย์และนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีการศึกษา 2540 จำนวน 442 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้การเปิดตารางของเครชีและมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบวัดเจตคติ แบบมาตราส่วนประมาณค่าเกี่ยวกับทัศนคติต่อการจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้จำนวน 60 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง .20-.89 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ความแปรปรวนแปรสองทาง (Two-way Analysis of Variance) ผลการวิจัย พบว่า

1. ทัศนคติของอาจารย์และนิสิตในสาขาวิทยาศาสตร์และสาขาสังคมศาสตร์ที่มีต่อการจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ ด้านบุคลลากร อยู่ในระดับเห็นด้วย ส่วนด้านเนื้อหาวิชา ด้านเทคนิค ด้านเครื่องมือ ด้านอาคารสถานที่และด้านวัสดุ อยู่ในระดับไม่แน่ใจตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามสถานภาพพบว่า ทัศนคติของอาจารย์ในสาขาวิทยาศาสตร์และสาขาสังคมศาสตร์ที่มีต่อการจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้โดยส่วนรวมอยู่ระดับไม่แน่ใจ เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า มีทัศนคติต่อการจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ ในด้านบุคลลากร ด้านเทคนิค และด้านเนื้อหาวิชาอยู่ในระดับเห็นด้วยส่วนด้านเครื่องมือ ด้านอาคารสถานที่และด้านวัสดุ อยู่ในระดับไม่แน่ใจ ตามลำดับ ส่วนทัศนคติของนิสิตในสาขาวิทยาศาสตร์และสาขาสังคมศาสตร์ ที่มีต่อการจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ โดยส่วนรวมอยู่ ในระดับไม่แน่ใจ เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่ามีทัศนคติต่อการจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ด้านบุคลลากร ด้านเนื้อหาวิชา ด้านเทคนิค ด้านเครื่องมือ ด้านอาคารสถานที่และวัสดุ อยู่ในระดับไม่แน่ใจ ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบทัศนคติต่อการจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ โดยส่วนรวม จำแนกตามสถานภาพ พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นด้านสาขาวิชา พบว่า มีทัศนคติต่อการจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน และไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้ง 2 ตัว

คณฤทธิ์ คำก้อน (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนในระบบสื่อการสอนทางไกลแบบสองทาง ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม จาก 7 ด้าน คือ

ด้านบรรยากาศในการเรียนการสอน ด้านความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตกับอาจารย์และวิทยากร ด้านการมีส่วนร่วมในการเรียน ด้านเทคนิคและอุปกรณ์ ด้านนโยบายและการบริหารและด้านความประทับใจในการเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นิสิตที่ศึกษาในระบบสื่อการสอนทางไกลแบบสองทาง วิทยาเขตนครพนม ศูนย์พัฒนาการศึกษาอุดรธานี และมหาสารคามปีการศึกษา 2540 จำนวน 417 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ ผลการศึกษาพบว่า

1. โดยรวม นิสิตมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนอยู่ในระดับ ไม่แน่ใจ เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า นิสิตมีทัศนคติอยู่ในระดับค่อนข้างเห็นด้วย 2 ด้าน คือ ด้านบรรยากาศในการเรียนการสอน และด้านการมีส่วนร่วมในการเรียนผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบพบว่า ทัศนคติของนิสิตที่เรียนในห้องส่งสัญญาณ สูงกว่าทัศนคติของนิสิตที่เรียนในห้องรับสัญญาณ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทัศนคติของนิสิตระดับปริญญาโท สูงกว่านิสิตระดับปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทัศนคติของนิสิตสาขาวิชาการบริหาร การศึกษา สูงกว่าทัศนคติของนิสิตสาขาอื่น ๆ และสาขาเทคโนโลยีการศึกษาต่ำกว่าสาขาวิชาอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการหาความสัมพันธ์ พบว่า ทัศนคติที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิตมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

สุชาติ กิตติคุณ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 414 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยศึกษาใน 6 ด้าน คือ ด้านวัสดุ ด้านเครื่องมือ ด้านเทคนิค ด้านการติดตั้งหรืออาคารสถานที่ ด้านเนื้อหาวิชา และด้านบุคคล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมุติฐาน ใช้ t-test (Independent Sample) ผลการศึกษาพบว่า

1. ผู้บริหารและครูผู้สอนมีทัศนคติเกี่ยวกับการจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้โดยรวม และรายด้าน อยู่ในระดับเห็นด้วย แต่มีทัศนคติในระดับไม่แน่ใจ จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านเครื่องมือ และด้านวัสดุ คามลำดับ

2. ผู้บริหารและครูผู้สอน มีทัศนคติต่อการจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหารมีทัศนคติด้านเนื้อหาวิชามากกว่า ครูผู้สอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

แพรวพรรณ ไชยวงศ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมในสถาบันราชภัฏมหาสารคาม ตามทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษา ใน 7 ด้าน คือ ด้านนโยบายและการบริการ ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอนด้านอาคารสถานที่ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษา และด้านความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 583 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมุติฐานใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และ t-test (Independent Samples) ผลการศึกษาพบว่า

1. บุคลากรในสถาบันราชภัฏมหาสารคาม โดยรวมและจำแนกตามสถานภาพมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมในสถาบันราชภัฏมหาสารคาม โดยรวมทุกด้านและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น บุคลากร โดยส่วนรวมและนักศึกษามีทัศนคติด้านความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนอยู่ในระดับมาก

2. ผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษา มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมในสถาบันราชภัฏมหาสารคามไม่แตกต่างกัน จำนวน 4 ด้าน แต่นักศึกษามีทัศนคติด้านสื่อการเรียนการสอนด้านอาคารสถานที่สูงกว่า แต่ทัศนคติด้านความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนต่ำกว่าอาจารย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักศึกษาที่สังกัดคณะวิชาต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมสถาบันราชภัฏมหาสารคาม ด้านความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการมีทัศนคติสูงกว่านักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์

4. นักศึกษาภาคปกติและ กศ.บป. มีทักษะต่อสภาพแวดล้อมในสถาบันราชภัฏมหาสารคาม ไม่แตกต่างกัน

ภานุมาศ กิตติศรีวรพันธุ์ (2542 : 48) ได้ศึกษาระดับการดำเนินการและเปรียบเทียบการดำเนินการจัดกิจกรรมรักษาสีสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า

1. ครู อาจารย์ โดยส่วนรวม และจำแนกตามสถานภาพและขนาดของโรงเรียนมีการดำเนินการจัดกิจกรรมรักษาสีสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคลากรในสถานศึกษา ด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ด้านกิจกรรมรณรงค์และรักษาสีสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ด้านการบริหารงานสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา และด้านความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม

2. ครูผู้รับผิดชอบงานสิ่งแวดล้อม มีระดับการดำเนินการจัดกิจกรรมรักษาสีสิ่งแวดล้อมโดยรวมและรายด้าน ทั้ง 5 ด้าน มากกว่าผู้บริหารโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ครู อาจารย์ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีระดับการดำเนินการ โดยรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยครู อาจารย์ ในโรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับการดำเนินการ มากกว่าครู อาจารย์ในโรงเรียนขนาดกลาง และครูอาจารย์ในโรงเรียนขนาดเล็ก ครูอาจารย์ในโรงเรียนขนาดต่างกัน แต่มีการดำเนินการด้านความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน

สมเกียรติ มัชฌมนันท์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีเมื่อจำแนกตามประเภททรัพยากรธรรมชาติ พบว่า นักเรียนมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรดินและแร่ธาตุ ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า และทรัพยากรอากาศอยู่ในระดับดี ส่วนทรัพยากรน้ำอยู่ในระดับปานกลาง

ปิ่นส์ ดุษศิลา (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเรียน ของวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา ในจังหวัดมหาสารคาม 6 ด้าน คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหาร ด้านสื่อการเรียน การ

สอน ด้านหลักสูตรเนื้อหาวิชา และด้านบุคลากร ของครู-อาจารย์ จำนวน 159 คน และ นักศึกษา จำนวน 370 คน พบว่า

1. บุคลากร โดยส่วนรวม ครู-อาจารย์และนักศึกษาของวิทยาลัยสังกัด กรม อาชีวศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเรียน โดยรวม และเป็นรายด้าน 5 ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านหลักสูตรเนื้อหาวิชา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2. ครู-อาจารย์และนักศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเรียนของ วิทยาลัย สังกัดกรมอาชีวศึกษา ในจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ครู-อาจารย์มีความคิดเห็นด้านบุคลากร ว่ามีความเหมาะสมมากกว่านักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตำรวจ อ่อนน่วม (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดตั้งแวดล้อมของโรงเรียน ประถมศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีการศึกษาสภาพด้านการจัด สิ่งแวดล้อมให้ถูก สุขลักษณะให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียน โดยการประชุมปรึกษาหารือในรูปคณะกรรมการดำเนินการจัดทำแผนงาน แต่ส่วนใหญ่จัดทำเป็นผลงานเฉพาะ กิจ เป็นการจัดกิจกรรมเสร็จสิ้นเป็นงาน ๆ ยังขาดการจัดการจัดทำแผนงานระยะยาวจึงขาดความ ต่อเนื่องในการปฏิบัติแต่ในสภาพของ การจัดเตรียมบริเวณ อาคารสถานที่ การทำความสะอาด ปลุกต้นไม้ และการติดตั้งระบบสาธารณูปโภคยังมีน้อย

สุวรรณรัตน์ พนาศรี (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียน ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม พบว่า

1. ครูอาจารย์โดยส่วนรวม ในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางมีความเห็น เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเรียนโดยรวมและรายด้าน ทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนครู อาจารย์ ใน โรงเรียนขนาดใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเรียน โดยรวมและรายด้านทั้งสามด้าน อยู่ในระดับมากครูอาจารย์ใน โรงเรียนขนาดใหญ่มีความ คิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเรียน โดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน มากกว่าครูอาจารย์ใน โรงเรียนขนาดเล็ก และครูอาจารย์ใน โรงเรียนขนาดกลางมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ทางการเรียน โดยรวมและรายด้านปฏิสัมพันธ์มากกว่าครูอาจารย์ใน โรงเรียนขนาดเล็กอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียน โดยส่วนรวมและจำแนกตามขนาด โรงเรียนมีความคิดเห็น

เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเรียนโดยรวมและรายด้านทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลางมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเรียนโดยรวมและรายด้านทั้ง 3 ด้านมากกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บำเพ็ญพร พิณสมบัติ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมของศูนย์พลศึกษาและกีฬาจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงาน ด้านอาคารสถานที่ ด้านการบริการสื่อวัฒนธรรม และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 64 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมุติฐานใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance) ผลการวิจัยพบว่า

1. ข้าราชการ โดยส่วนรวมมีทัศนะว่า สภาพแวดล้อมของศูนย์พลศึกษาและกีฬาจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้าน มีความเหมาะสมระดับปานกลางและด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน มีความเหมาะสมระดับ
2. เจ้าหน้าที่พลศึกษามีทัศนะว่า สภาพแวดล้อมของศูนย์พลศึกษาและกีฬาจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านอาคารสถานที่ และด้านการบริการสื่อวัฒนธรรม มีความเหมาะสมปานกลาง และอีก 2 ด้าน คือด้านอาคารสถานที่และด้านการบริการสื่อวัฒนธรรม มีความเหมาะสมปานกลาง และอีก 2 ด้านที่เหลือมีความเหมาะสมมาก
3. ศึกษาพิเศษ มีทัศนะว่า สภาพแวดล้อมของศูนย์พลศึกษาและกีฬาจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน 2 ด้าน คือด้านการบริหารงานและด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในหน่วยงานมีความเหมาะสมระดับมาก
4. สारวัตรนักเรียนนักศึกษา มีทัศนะว่า สภาพแวดล้อมของศูนย์พลศึกษาและกีฬาจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน มีความเหมาะสมระดับปานกลาง
5. ข้าราชการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีทัศนะว่า สภาพแวดล้อมของศูนย์พลศึกษาและกีฬาจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้าน มีความเหมาะสมไม่แตกต่างกัน แต่ศึกษาพิเศษมีทัศนะว่า สภาพแวดล้อมของศูนย์พลศึกษา และกีฬาจังหวัด ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน มีความเหมาะสมมากกว่าเจ้าหน้าที่พลศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมนึก จันทโกสิน (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงการพัฒนาคำเนินงานอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนบ้านหนองโน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอศาลชุม จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครู คณะกรรมการสถานศึกษามีความพึงพอใจในการพัฒนาคำเนินงานอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน โรงเรียนบ้านหนองโน ส่งผลให้ ครู นักเรียนรู้จักวิธีการแก้ปัญหา และพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ครู คณะกรรมการสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมาย ได้พัฒนากิจกรรมการดำเนินงานอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน โรงเรียนบ้านหนองโน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอศาลชุม ดีขึ้นทั้ง 3 ด้าน อย่างน่าพึงพอใจ คือ การพัฒนาน้ำดื่ม น้ำใช้จากน้ำบ่อดิน โดยการกรอง ดื่ม และการจัดหาภาชนะรองรับให้ถูกสุขลักษณะ การจัดหาวิธีการจัดเก็บขยะและกำจัดขยะที่ถูกสุขลักษณะ ตลอดจนการนำขยะไปใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า และการพัฒนาห้องเรียน เป็นการจัดห้องเรียนให้ได้เกณฑ์ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอศาลชุม

นพรัตน์ สายอุณ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนบ้านกราม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมโรงเรียนบ้านกรามทั้ง 2 ด้าน พบปัญหาสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน มีแสงสว่างไม่เพียงพอ บรรยากาศไม่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนและปัญหาสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน ขาดการดูแลรักษาความสะอาดอาคารสถานที่ทำให้ไม่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ เมื่อได้ดำเนินการจัดกิจกรรมประกวดชั้นเรียน กิจกรรมพัฒนาบริเวณโรงเรียนให้เป็นจุดศึกษา และกิจกรรมกลุ่มสืบทอดคิดชอบบริเวณ เพื่อให้สามารถพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียน โดยเป็นการดำเนินการพัฒนาร่วมกันระหว่างคณะครูและนักเรียน โรงเรียนบ้านกราม ทำให้สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียนปรับเปลี่ยนอยู่ในระดับดี การกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการพัฒนาสภาพแวดล้อมโรงเรียนเหมาะสมในระดับดี การใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับดี คณะครูและนักเรียนให้ความร่วมมือในการทำงานเป็นทีมงานอยู่ในระดับดีมาก การดำเนินงานเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนด้วยกิจกรรมประกวดชั้นเรียนประสบความสำเร็จในระดับมากที่สุด นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทุกชั้นเรียนและมีความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม การพัฒนาสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนด้วยกิจกรรมพัฒนาบริเวณโรงเรียนให้เป็นจุดศึกษา ประสบความสำเร็จในระดับปานกลางสามารถสร้างจุดศึกษาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ 4 จุด และประสบกับปัญหาคำเนินงานด้านการระดมทุนและทรัพยากรในการดำเนินการส่วนกิจกรรมกลุ่มสืบทอดคิดชอบ

บริเวณประสบความสำเร็จในระดับมาก นักเรียนและครูมีการเอาใจใส่ในบริเวณที่ตนได้รับผิดชอบ เนื่องจากได้รับการกระตุ้นด้วยคำชมเชยในโอกาสต่าง ๆ และการนิเทศติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ

ธารวรัตน์ ศิรินคร (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสะไมพิทยาคม อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ผลการดำเนินการอบรมให้ความรู้ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในการดำเนินการอบรมให้ความรู้ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมก่อนการดำเนินการอบรมพบว่า ครู-อาจารย์ นักเรียน ชุมชน และผู้รับผิดชอบในโรงเรียนมีความรู้ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

ประสาธ ครอบรู้ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเกี่ยวกับงานสุขภาพสิ่งแวดล้อมในระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ สังกัดเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า

การจัดสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนก่อนการดำเนินงาน ทางด้านกายภาพมีการจัดห้องเรียนที่ขาดความเอาใจใส่เท่าที่ควร และหลักการจัดบรรยากาศในห้องเรียนที่ถูกต้อง ครูแต่ละคนต่างจัดห้องเรียนตนเองตามความคิดของตน ตามปัจจัยเกื้อหนุน ขาดความต่อเนื่องในการจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในห้องเรียน ตลอดจนการดูแลบำรุงรักษาสื่ออุปกรณ์ในห้องเรียน ในด้านจิตสังคมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน โดยการจัดการเรียนการสอนยังไม่ดีพอหรือเต็มความสามารถของครูผู้สอน นักเรียนยังต้องการห้องเรียนที่สะอาดสวยงาม มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ปลอดภัยและต้องการความเอาใจใส่ ให้ความสนใจ การสร้างความรักความอบอุ่นจากครู จากการวิจัยในภาคสนาม กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ร่วมมือกันในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในห้องเรียน จัดการอบรมสัมมนาการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในห้องเรียน การศึกษาดูงานจากสายชั้นเรียนอื่นเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ ผลการดำเนินงาน และการเข้าร่วมการประกวดบรรยากาศภูมิทัศน์โรงเรียนในสังกัด ทำให้เกิดผลการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและมีผลต่อนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 2 ได้สัมผัสเกิดการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมทางกายภาพในห้องเรียนมีความสะอาดสวยงาม มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความพร้อมและเหมาะสม ตลอดจนมีความปลอดภัยแก่นักเรียน และสิ่งแวดล้อมทางด้านจิตสังคมในห้องเรียน ได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีของครูกับนักเรียน

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เลย์แมน (Layman. 1976 : 7210-A) ได้ศึกษาทัศนะของนิสิตใหม่ที่มีต่อการจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอคลาโฮมา(Okalahoma State University) ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นวิชาการและการรู้จักคิด มีความสัมพันธ์กับนิสิตที่เต็มใจเรียนมากกว่านิสิตที่ไม่เต็มใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังพบว่าการจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยจะส่งผลต่อบุคลิกภาพของนิสิตทั้งด้านความเป็นวิชาการและความมีระเบียบวินัย

คัมปีซาโน (Campisano. 1992 : 65-66) ได้ศึกษาจากตัวแบบเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับผลกระทบของสภาพแวดล้อมของที่ทำงานในโรงเรียนมัธยมสอนศาสนา ที่มหาวิทยาลัยรัฐอริโซนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างตัวอย่างแบบเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับผลกระทบของสภาพแวดล้อมของที่ทำงานในโรงเรียนมัธยม Jesuit ที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่ทำงาน และพฤติกรรม (ของคนทำงาน) กับข้อมูลจากครู 318 คน ครูใหญ่ 42 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิเคราะห์ปัจจัย (Factory Analysis) และวิเคราะห์ความแปรปรวน(ANOVA) แยกปัจจัย(ตัวแปร) ออกมา 7 ตัว ผลการศึกษาพบว่า ถ้าโรงเรียนต้องการบรรลุสิ่งต่อไปนี้ 1) ประสิทธิภาพขององค์กร 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นไปตามเป้าหมายของโรงเรียน 3) การมอบหมายงานที่เหมาะสมกับครู และ 4) ครูที่ตั้งใจทำงาน ครูใหญ่ต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเสริมสร้างความคิดริเริ่ม ลดการกำหนดงานที่ก่อให้เกิดความกำกวม(ในบทบาทหน้าที่) ควรให้มีความสมดุลระหว่างระบบราชการกับความอิสระในวิชาชีพครู ครูต้องเลือกครูใหญ่ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

ไบริเลย์ (Briley.1996 : 2524) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาประเภทปกติกับนักศึกษาประเภทพิเศษ ที่มีต่อแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ของวิทยาลัยชุมชนลีเนียร์ โดยเน้นการศึกษาแหล่งทรัพยากรเรียนด้านการเรียนการสอน แหล่งทรัพยากรเรียนทางด้านสังคมและวัฒนธรรม แหล่งทรัพยากรเรียนด้านการพัฒนานักศึกษา แหล่งทรัพยากรเรียนด้านการบริหารและทางกายภาพ แหล่งทรัพยากรเรียนด้านความประทับใจต่างๆ ไปที่ นักศึกษามุ่งเน้น ผลการศึกษาพบว่า

1. นักศึกษาประเภทปกติกับนักศึกษาประเภทพิเศษ มีความคิดเห็นต่อแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ของวิทยาลัยชุมชนไม่แตกต่างกัน
2. นักศึกษาประเภทปกติกับนักศึกษาประเภทพิเศษ มีความคิดเห็นต่อแหล่ง

ทรัพยากรการเรียนของวิทยาลัยในด้านการพัฒนาการศึกษา แหล่งทรัพยากรการเรียนด้านการบริหารและกายภาพ ภาพ แหล่งทรัพยากรเรียนด้านความประทับใจทั่วๆ ไปที่นักศึกษา มุ่งเน้น ไม่แตกต่างกัน

3. นักศึกษาประเภทปกติกับนักศึกษาประเภทพิเศษ มีความคิดเห็นต่อแหล่ง ทรัพยากรการเรียนด้านการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยนักศึกษาประเภท ปกติมีระดับความคิดเห็นสูงกว่านักศึกษาประเภทพิเศษ

4. นักศึกษาประเภทปกติกับนักศึกษาประเภทพิเศษ มีความคิดเห็นต่อแหล่ง ทรัพยากรการเรียนของวิทยาลัยในด้านจริยธรรม เวลาเรียนในชั้นเรียน และจำนวนชั่วโมงที่ เรียนต่อสัปดาห์ ไม่แตกต่างกัน

5. นักศึกษาโดยส่วนรวม มีความคิดเห็นต่อแหล่งทรัพยากรการเรียนของ วิทยาลัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาตัวแปรเพศ อายุ สถานภาพของ นักศึกษาระยะเวลาที่อยู่ในวิทยาลัย เป้าหมายระยะยาวที่จะอยู่ศึกษา และสภาพการช่วยเหลือ ทางการเงิน

เบอร์เทลเสน (Bertelsen. 1999 : 2858-A) ได้ศึกษาธรรมชาติการสอนและ การเรียนรู้ของเด็กในการจัดการศึกษาพิเศษระดับประถมศึกษา ในสภาพแวดล้อมที่เน้นเด็ก เป็นศูนย์กลางผู้ร่วมวิจัยได้แก่ นักเรียนการศึกษาพิเศษ 1 คน ครูการศึกษาพิเศษ 1 คน ครูอนุบาล 1 คน และครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 อีก 1 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. ความเชื่อของครูประถมศึกษามีความสอดคล้องและชี้นำการปฏิบัติการสอนของ ตน ทำให้ครูสามารถส่งเสริมสภาพแวดล้อมและตรงกับความต้องการต่าง ๆ ทางวิชาการของ นักเรียนได้

2. เมื่อครูประถมศึกษา ครูการศึกษาพิเศษ และครูอนุบาล นำกิจกรรมการเรียนรู้ หนังสือไปใช้ในสภาพแวดล้อม และวิธีการสอนที่เหมาะสมทำให้นักเรียนการศึกษาพิเศษได้เข้า ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น นักเรียนการศึกษาพิเศษจะเรียนรู้ได้เข้าในทุกกิจกรรม แต่สามารถเรียนรู้วิธีการอ่าน และการเขียนในเมืองต้นได้

3. นักเรียนการศึกษาพิเศษ มีความเข้าใจธรรมชาติของสังคมในชั้นเรียน ซึ่งสามารถ มีความสัมพันธ์กับครูและนักเรียนคนอื่น ๆ ได้มากขึ้น

4. เนื่องจากคณะครูในโรงเรียนประถมศึกษาในเมืองสปริงเคลอยู่ระหว่างการ ปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นการง่ายที่ครูจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพิเศษทั้งหมด

5. จากปรัชญาการศึกษา และการปฏิบัติการสอนของครูการศึกษาพิเศษเน้นการทำงานร่วมกับผู้อื่น จึงสามารถปฏิบัติงาน ได้อย่างสะดวกและประสบความสำเร็จมากขึ้น

6. การประชุมวางแผนร่วม ทำให้เกิดการเน้นด้านที่สอดคล้องกับบทบาทของคนทีคลอบคลุมถึงสภาพแวดล้อมทางการศึกษาทั้งหมด ประชากร นักเรียน และสภาพชั้นเรียนด้วย

บารีย์บอย-ล็อกเคอร์ (Brayboy-Locklear 2003 : 1158-A) ได้ศึกษาอิทธิพลของแรงงูใจของสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่มีต่อการปรับปรุงผลการเรียนนักเรียนเชื้อสายอเมริกันจากโรงเรียนในรัฐแคลิฟอร์เนีย โดยการยึดกรอบความคิดจาก Resiliency Theory ของ Henderson และ Milstein เนื่องจากนักเรียนกลุ่มดังกล่าวมีผลการเรียนต่ำกว่านักเรียนกลุ่มอื่น โดยเลือกศึกษา กับ นักเรียนทั้งสองกลุ่มจำนวน 50 คน จาก 3 โรงเรียน การเก็บข้อมูลใช้แบบทดสอบวัดความสามารถทางคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ และแบบวัดแรงงูใจสำหรับการเรียนให้ดีที่สุด และใช้การสัมภาษณ์ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์คณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ มีคะแนนแรงงูใจในการเรียน ได้ดีที่สุด และมีความคิดเห็นแตกต่างกัน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาทั้งด้านสภาพแวดล้อมทางกาย ทางวิชาการ และทางการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู อาจารย์นักเรียนและหน่วยงานอื่นไม่แน่ใจในการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ครูยังจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนตามความคิดเห็นของตนเอง และปัจจัยที่มีอยู่บริเวณ อาคาร สถานที่ขาดการวางแผนปฏิบัติงานที่ไม่ชัดเจน และจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนจัดการศึกษาภายในสถานศึกษา ทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ให้ความรู้และผู้รับความรู้ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดประสบการณ์สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนในด้านต่างๆ และขจัดปัญหาอุปสรรคในการศึกษาหาความรู้ของนักเรียน พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน อันจะเป็นผลให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดระบบการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อนำไปวางแผนการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนต่อไป